

Zichy Mihály és Szeged

Ötven évvel ezelőtt halt meg Pétervárott Zichy Mihály, a magyar grafikusművészet kimagasló alakja. Munkássága külföldön, de főleg a cári udvarban zajlott le. Rajzaival, illusztrációival, mellyel többek között Lermontov, Byron, Goethe, Petőfi, Arany és Madách műveinek alakjait képi formában megjelenítette, nevét világhírűvé és felejthetetlenné tette. Hazánkon kívül sok helyen, de elsősorban a Szovjetunióban ünneplik meg Zichy halálának félszáz esztendő évfordulóját, ahol őszinte megbecsüléssel hódolnak az Oroszországot második hazájaként szerető nagy magyar művész emlékének. Zichy Mihály halhatatlan emlékezetének megtiszteléséhez járuljunk hozzá azzal, hogy a városunk sorsa után melegen érdeklődő mester elfelejtett vagy kevésbé ismert szegedi kapcsolatát néhány sorban föllelevenítsük.

*

1900 őszén reprezentatív tárlatra készült a Szegedi Képzőművészeti Egyesület. A kultúrpalota impozáns termeiben olyan nagyszabású kiállítás létrehozását tervezték, melyen a helyi művészek munkáin kívül a budapesti, sőt a külföldön élő magyar festők és szobrászok alkotásait is be kívánták mutatni a szegedi közönségnek. A gondosan előkészített kiállításon — melyet a szülővárosában nemrégiben letelepedett Nyilasy Sándor rendezett — a magyar művészek színe-java (Benzúr Gyula, Bihari Sándor, Csók István, Fadrusz János, Ferenczy Károly, Fényes Adolf, Tornyai János stb.) vett részt egy-két értékes művével. Amint 1900-ban a Szegedi Híradó írta, »e jeles művészek«... kijelentették, hogy nem hasznosítás céljából küldték be drága vásznaikat, hanem tisztán azért, mert az egyesületet nemes fáradozásában támogatni kedves kötelességüknek tartják, azonfelül pedig épp oly ambíciójuk nekik tetszeni Szegeden, mint a fővárosban.«

A fiatal, de máris gazdag múltú egyesület mozgékony titkára, Erdélyi Béla azon fáradozott, hogy a messze távolban élő jónévű magyar művészeket is meghívja a kiállításra. Így sikerült az akkor Párizsban tartózkodó nagytehetségű Vedres Márkot is meggyőznie, hogy szobrot küldjön a szegedi tárlatra. Azonban Erdélyinek — s a vezetőség többi tagjának is — igazi nagy vágya az volt, hogy a Pétervárott élő világhírű Zichy Mihályt rávegye: tisztelje meg egy-két alkotásával a kiállítást. Szándékának megvalósítására a titkár levélben kereste fel a mestert, akit egy régebbi kapcsolat révén személyesen is ismert. Erdélyi levelére az alábbi érdekes választ küldte Zichy Szegedre.

Szent-Pétervár, 14/27. jul. 1900.

Mélyen tisztelt barátom!

Azon barátságos viszony, amelyet a sok lefolyt évek gyengíthettek ugyan, de meg nem szüntettek, az én felejtethetlen gyermekkori barátom, Kovács Laci emlékéen újra megerősödhet, ha — amint ezt reményilem — alkalmunk és tárgyunk is lesz többszörös érintkezésre. Fogadja legjobb köszönetemet az izléses tárgymutatóért, melyet nekem küldeni szíveskedett, és azon hízegő jellemzésért, mellyel engemet is az úttörő magyar művészek közé besorolt.

Nagy sajnálatomra, ezen felszólításra nem felelhetek még. Az én itteni állásom kötelezettségei nem engedhetik meg, hogy új képeket festhessek. Régi képeimet, melyek a budapesti iparművészeti múzeum valamelyik termében várják elpenészedési jövőjüket, az én gyermekeimnek ajándékoztam, Miklós fiamat pedig az én művészi ügyeim gondnokává neveztem ki.

Becses levelét elküldtem Miklós fiamnak a mi somogyi birtokunkra, Zalára. Meglehet, hogy ő valami választ ad a Szegedi Képzőművészeti Egyesületnek.

Ezek után egy más kérdést intézek Önhöz, mélyen tisztelt barátom.

Ön szegedi születésű-e?

Vagy szegedi lakos?

Emlékezik-e, vagy jobban mondva érdeklődnék-e némely aligha ismert adatokért, melyek a szegedi árvíz esetére vonatkoznak? Ha igen, akkor megtaláltam a tárgyat, melyen tovább érintkezhetünk és a régi barátságot felleveníthetjük.

Hazafias barátságos üdvözlettel híve:

ZICHY MIHÁLY

Zichy levele valóban igazolja a helyi újság, a Szegedi Híradó megállapítását, hogy »... a mester tudvalevően nagy barátja Szegednek. 1879-ben Párizsban ő állott annak a művész gárdának az élén, mely az operában a hullámsírba temetett Szeged javára fényes estélyt rendezett. Akkor rajzolta azt a híres képét, amelyen Párizs felemeli a hullámsírból Szegedet.« Sajnos jelenleg nem tudjuk, hogy Zichynek e műve egyáltalán megvan-e még és ha igen, hol lapang. De nem lehetetlen, hogy egyszer előkerül. A Szegedi Állami Levéltár 30.325/1900. Polg. sz. alatti bejegyzése és a korabeli lapok tanúsága szerint a mester kívánságának a városi tanács nyomban eleget is tett és »... Zichy Mihálynak megküldötte Szeged monográfiájának első részét.«

Zichy, a számára értékes küldeményt egy, a szegedi árvízzel kapcsolatos rajzához minden bizonnyal felhasználta és a város szíves készségét azzal viszonozta, hogy fia révén mégis eljuttatta két — általa is kedvelt — művét a szegedi tárlatra. Az öröm ez okból itthon természetesen rendkívül nagy volt, s az egyesület meglehangú köszönő-levelet intézett a mesterhez Pétervárra. Az 1900. szeptember 17-én megnyíló szegedi képzőművészeti kiállítás pompás anyagával és nagyszámú látogatottságával hosszasan foglalkoztak a helyi, de a fővárosi lapok is. Zichy itt szereplő két alkotásáról a Szegedi Hírlap büszkén megemlékezve ezt írja: »... a negyedik kép Zichy Mihály nagyarányú allegórikus kolorit szénrajza, a »Bor hatalma«. Ez a mélyreható vonatkozásokban gazdag koncepciójú kép a legszebb és legértékesebb alkotása az őszi tárlatnak. Ezzel egy sorban ugyancsak Zichynek az »Auto da fé«-jét említhetjük, melynek megren-

ditó tárgya és befejezett művészettel keresztülvitt kidolgozása, a legnagyobb műélvezetet biztosítja.«

Különösen az utóbbi, az 1868-ban készült, antiklerikális hatású »Auto da fé« című alkotásával keltett feltűnést Zichy, melyen a katolikus egyház hírhedt végrehajtó szervének, a főleg Spanyolországban még a XIX. században is működő rettegett inkvizíciónak embertelenül barbár ítéletét, az eretnekek máglyán való elégetését leleplező éllel ábrázolja. A kép rendkívüli hatására Jászay Rezső a Szegedi Napló hasábjain hosszú cikkben foglalkozik az »Auto da fé« erőszakos politikai és egyházi szerepével.

A Szegedi Képzőművészeti Egyesület négy hétig nyitva tartó jólsikerült kiállítását »... 30.000-nél többen látogatták, úgy hogy egy napra több mint 1.000 látogató esett. Ezen a tárlaton az egyesület 17 műtárgyat vásárolt 3.000 koronáért, egészben elkelte 27 mű 9.000 korona értékben.« Két év múlva, 1902-ben a Szegedi Híradó lelkesedve írja, hogy »... a városi képtár ismét nagyértékű műremekkel gazdagodik meg. A kormány megvásárolta ugyanis Zichy Mihálynak a Nemzeti Szalonban kiállított tíz kiváló alkotását 120 ezer koronáért s ezek közül egy képpel Szegedet ajándékozta meg a kultuszminiszter. A nemzet tulajdonába átment művek a következők: »A pusztítás géniuszának diadala«, »Hulló csillagok«, a három »Syrén-kép«, »Auto da fé«, »A bor hatalma«, »A kísértetek órája« és az »Enyelgő faunok«. A P. H. ehhez hozzáteszi: »A tíz kép közül a két kisebb Syrén-képet alighanem két jelentősebb vidéki képtár kapja, első sorban a szegedi képtár, mely egy nagyobb Zichy-képre joggal számíthat.«

A kultuszminiszter »ajándéká«-ból sajnos nem lett semmi. Zichy-képet nem kapott Szeged. Azonban a szegedi kapcsolatait kedvesen ápoló Zichy Mihály emberi és művészi nagysága tiszaparti városunk hálás közönségének emlékeztében elhomályosítatlanul megmaradt.

SZELESI ZOLTÁN

Móra Ferenc Szabó Ervinről

A Fővárosi Könyvtár régi irattárából előkerült ismeretlen Móra-levél

1918 szeptember 30-án hunyt el Szabó Ervin, a magyar forradalmi munkásmozgalom kiemelkedő alakja, a marxizmus nagy népszerűsítője, ki egyben a magyar könyvtárügy legjelentősebb úttörője volt. Temetése időpontjában a főváros nagyüzemeinek proletariátusa általános munkabeszüntetéssel adta meg a végtisztességet nagy tanítójának.

Móra Ferenc a temetés napján, 1918 október 2-án résztvevő levelet írt a Fővárosi Könyvtár igazgatóságához és a következő sorokkal méltatta a fiatalon elhunyt Szabó Ervint:

»Somogyi Könyvtár és Városi Múzeum, Szeged, 279/1918. X. 2.
A »Fővárosi Könyvtár«. Tekintetes Igazgatóságának, Budapest.
Tekintetes Igazgatóság, Szabó Ervin halála talán nagyobb vesztesége a holnapi Magyarországnak, mint a mainak, de az érte való gyász egészen a miénk s abból igaz fájdalommal vesszük ki a részünket mi is, akik szerte a vidéken vagyunk névtelen és kicsi.